

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.432:631.11

Банєва І.О.
*кандидат економічних наук, доцент, докторант
Міжнародного університету бізнесу і права*

ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ РЕСУРСІВ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

BASIS FOR MONITORING RESOURCE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто поняття «моніторинг», встановлено, що основна сфера його практичного застосування – це управління, а точніше інформаційне обслуговування управління в різних областях діяльності, запропоновані основні етапи моніторингових досліджень.

Ключові слова: моніторинг, система ресурсів, ефективне управління, ресурсоспоживання.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено понятие «мониторинг», установлено, что основная сфера его практического применения – это управление, а точнее информационное обслуживание управления в различных областях деятельности; предложены основные этапы мониторинговых исследований.

Ключевые слова: мониторинг, система ресурсов, эффективное управление, ресурсопотребления.

ANNOTATION

The article deals with the concept of «monitoring», it was found that the main area of its practical application – it's management, specifically information management service in different areas; proposed milestones monitoring studies.

Keywords: monitoring, system resources, good governance, resource use.

Постановка проблеми. Поняття «моніторинг» увійшло в наукову літературу порівняно недавно, на початку 70-х років ХХ століття. Моніторинг являє собою досить складне і неоднозначне явище. Сфери використання моніторингу надзвичайно різноманітні. Межі використання моніторингу за останнє десятиліття надзвичайно розширилися. Він використовується в різних сферах і з різними цілями, але при цьому має загальні характеристики і властивості. Вперше моніторинг був використаний у ґрунтознавстві, потім в екології й інших суміжних науках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні та в країнах СНД побудова теоретичних та практичних підходів щодо оцінки ресурсів ведеться в основному в рамках економічного та фінансового аналізу та пов'язана з іменами таких аналітиків як Ковальов В. [1], Гіляровська Л. [2], Савицька Г. [3]. Однак, в працях наведених авторів відсутні наукові дослідження щодо поняття моніторингу в рамках конкретних сфер його застосування і його використання в управлінні ресурсами на агропідприємствах.

Метою дослідження є аналіз тлумачень поняття моніторингу в рамках конкретних сфер його застосування, можливість наблизитися до більш точного і повного розуміння суті цього явища.

Результати досліджень та їх обговорення. В теперішній час практично в усіх сферах діяльності у тому чи іншому ступені використовується поняття «моніторинг». Моніторинг – це постійне відстеження процесів і явищ, що відбуваються в реальному предметному середовищі, для того щоб включати результати поточних спостережень у прогностичну управлінську діяльність. Складність формулювання визначення поняття «моніторинг» пов'язана з приналежністю його як до сфери науки, так і до сфери практики, тому проблеми моніторингу у всіх сферах його використання вирішуються одночасно і на рівні їх теоретичного осмислення і на рівні його практичної реалізації.

Саме поняття «моніторинг» становить інтерес з погляду його теоретичного аналізу, тому що не має точного однозначного тлумачення, тому що вивчається і використовується в рамках різних сфер науково-практичної діяльності. Основні сфери, що виявляють інтерес до моніторингу як способу наукового дослідження – це екологія, біологія, соціологія, педагогіка, економіка, психологія, теорія управління.

Проведений аналіз досліджень по проблемі моніторингу дозволив виявити наступні смислові одиниці, що дають уявлення про сутність даного явища щодо різних сфер застосування (табл. 1).

Таким чином, численні системи моніторингу володіють деякими загальними характеристиками, що дає можливість говорити про моніторинг як про цілісний самостійний науково-практичний феномен. Розходження ж у тлумаченні сутності моніторингу, у цілепокладанні і засобах його здійснення відбивають специфіку і рівень розробленості проблем моніторингу в кожній з областей його застосування. Виходячи з трактувань учених різних суміжних наук, визначено сутність моніторингу, що включає 4 основних блоки: спостереження; оцінки фак-

Таблиця 1

Загальні параметри визначення поняття «моніторинг»

Сутність поняття «моніторинг»	Види моніторингу	Сфера застосування	Засоби для проведення	Способи збирання інформації	Потенційні користувачі
- поступове спостереження; - система часового відстеження; - діагностика, оцінка і прогнозування; - спостереження, оцінка і прогнозування; - діагностичне відстеження; - система збирання, опрацювання, зберігання і розповсюдження інформації; - зворотний зв'язок, рефлексія, контроль, поточна оцінка; - інструмент; - спосіб забезпечення сфери управління; - відстеження результатів.	- інформаційний; - проблемний; - порівнювальний; - динамічний; - конкурентний; - комплексний.	- економіка і бізнес; - промисловість; - сільське господарство; - зв'язок і комунікації; - екологія і біологія; - політологія; - соціологія; - освіта.	інструментальний; - статистичний; - дистанційний; - соціологічний; - психологічний; - супутниковий; - космічний; - авіаційний.	- технології наукового дослідження; - використання систем критеріїв або індикаторів; - фізичний вимір параметра об'єкта; - структуризація результатів, побудова схеми і технології збирання інформації.	- суспільство; - спеціалісти сфер економіки; - органи управління; - керівники; - окремі організації і виробництва

тичного стану; прогнозу стану; оцінки прогнозованого стану.

Резюмуючи проведені дослідження в області моніторингу визначено, що основна сфера його практичного застосування – це управління, а точніше інформаційне обслуговування управління в різних областях діяльності. Для ефективного управління, прийняття обґрунтованих рішень по управлінню якістю ресурсоспоживання на рівні сільськогосподарського виробництва необхідно володіти надійною і достовірною інформацією про хід виробничого процесу. Одержання такої інформації можливе при здійсненні моніторингу.

Моніторинг системи ресурсів сільгосп підприємств необхідний у ситуації переходу системи від незмінного стабільного стану до режиму прогресивного або регресивного розвитку, оскільки виникає потреба у свідомому впливі на ситуацію, що, природно, вимагає відстеження поточного стану. Моніторинг стає підставою для прийняття управлінських рішень, коректування способів дій тощо. Дуже важливо зробити моніторинг прийнятним, особистісно значущим для кожної ланки технологічного процесу.

Важливим у моніторингу є використання достатнього і мінімізованого ряду індикаторів, які здійснюють найбільш глибокий вплив на об'єкт. Окрім цього, важливим у безперервному відстеженні стану об'єкту є використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Моніторингові дослідження на будь-якому рівні повинні включати чотири основні етапи: підготовчий, інформаційно-статистичний, аналітичний і інформаційно-ресурсний. Кожен етап моніторингу передбачає певний алгоритм, що можна представити в наступному, наближеному до моделі вигляді (рис. 2).

Крок 1. Ціллю є отримання достовірної інформації про існуючу на даний момент часу вартість всього майнового комплексу і його складових елементів (матеріальних, нематеріальних і фінансових активів). Ця інформація потрібна для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у поточній діяльності, а також стратегічному плануванні і управлінні.

Крок 2. Цей етап передбачає опис складу завдань системи і пошук відповідей на питання, хто, що і в які терміни робить для її постановки.

Крок 3. Ефективність діяльності підприємства необхідно оцінити на основі кількісних і якісних критеріїв. Важливу роль в управлінні вартістю ресурсів відіграє глибоке розуміння того, які саме параметри діяльності фактично визначають вартість ресурсів. Необхідно встановити взаємну підпорядкованість різних факторів, визначити який з них оказує найбільший вплив на ресурси, і покласти відповідальність за цей параметр на конкретних людей, які беруть участь у досягненні цілей агровиробництва.

Фактори, що впливають на вартість ресурсів, можна розділити на дві умовні групи:

– зовнішні фактори (фактори, що виникають незалежно від бажання агровиробництва, які, однак, не означають, що наступ тих або інших подій неможна було передбачити і вжити заходів з мінімізації негативних наслідків);

– внутрішні (пов'язані з діями менеджменту сільськогосподарської специфіки самого підприємства).

Крок 4. Цей крок передбачає здійснення управлінської інвентаризації ресурсів підприємства, під час якого слід виявити:

– ресурси, які беруть участь у створенні продукції;

Рис. 2. Схема поетапного відстеження стану розвитку агросистем

– ресурси, які не беруть участь у діючому виробничому потоці підприємства (надлишкові ресурси);

– ресурси, що формують видову структуру ресурсопотоку підприємства.

Крок 5. Ефективність управління ресурсами визначається не рентабельністю активів, не величиною прибутку, а збільшенням «ціни» підприємства або сукупності його внутрішніх ресурсів.

Саме у порівнянні з даною величиною вартості будуть визначатися подальші досягнення підприємства. Результат, отриманий в ході використання методів доходного підходу, відбиває величину грошових коштів, які підприємство здатне заробити для своїх власників в майбутньому.

Порівняння результатів, отриманих в ході застосування методів різних груп, має більшу інформативність для менеджменту підприємства, ніж результати, отримані одним методом, або усереднена величина результатів.

Крок 6. Всі показники доцільно розбити на:

– тактичні – фондвіддача, оборотність обігових активів, оборотність видів обігових активів, рентабельність активів та ін.

– стратегічні – ринкова вартість ресурсів та їх динаміка, відношення ринкової і балансової вартості підприємства, рівень достатності формування грошових коштів і ефективність їх використання, аналіз грошових потоків та ін.

Ця множина показників дозволяє визначити ефективність управління вартістю ресурсів сільськогосподарського виробництва.

За допомогою створеної вартісної моделі ресурсоспоживання з визначеною періодичністю проводиться розрахунок тактичних й страте-

гічних показників. Таким чином, з'являється можливість спостерігати зміну ринкової вартості ресурсів підприємства.

Крок 7. На цьому етапі зводяться воедино у відповідне положення розроблювані процедури, правила, терміни й призначаються відповідальні за реалізацію системи оцінки і управління вартістю ресурсів. Також формулюються вимоги до форматів управлінської звітності.

Висновки. Для поліпшення фінансового стану сільгоспвиробництва необхідно створити вартісну модель підприємства. Для цього треба провести поетапну роботу: оцінити вартість підприємства методом дисконтованих грошових потоків, у результаті чого керівники одержать повну інформацію про стан підприємства і прогнози його розвитку в майбутньому; провести маркетингове дослідження, яке дозволить виявити і вивчити вплив зовнішніх факторів на фінансово-економічні показники підприємства. Результати маркетингових досліджень і аналіз трендів, які вже визначилися у розвитку підприємства, дозволять зробити досить обґрунтований прогноз продажів продукції підприємства на середньострокову перспективу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учеб. / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. – М.: ООО «ТК Велби», 2002. – 424 с.
2. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учебник / [Л.Т. Гиляровская и др.]. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 360 с.
3. Савицкая Г.В. Экономический анализ: учеб. / Г.В. Савицкая. – М.: Новое знание, 2005. – 651 с.